

У перспектыве можа з'явіцца агляд крыніц па гісторыі Мазыршчыны ў айчынных, а таксама ў расійскіх, польскіх і ўкраінскіх архівасховішчах. Але каб такая праца была найбольш поўнай, неабходны калектыўныя высілкі.

Грыцук Л.М. (Брэст, Беларусь)

НАЦЫЯНАЛЬНАЕ АДРАДЖЭННЕ БЕЛАРУСІ І ГІСТАРЫЧНЫ ЛЁС БЕЛАРУСКАГА НАРОДА (НА МАТЭРЫЯЛЕ ПУБЛІЦЫСТЫКІ М. БАГДАНОВІЧА)

Максім Багдановіч у сваіх артыкулах «Белорусское возрождение», «Белорусы» шмат разважаў пра гісторыю Беларусі, пра людзей, якія яе насяляюць. Яго непакоіла паступовая, з усё большай сілай надыходзячая страта самастойнасці, свабоды беларусаў.

Аднак быў час, калі беларусы не лічыліся людзьмі «ніжэйшага гатунку» і іх мова мела такія ж правы, як і, напрыклад, французская, нямецкая, польская. М. Багдановіч у артыкуле «Белорусское возрождение» ўспамінае пра часы, калі беларуская мова была мовай Вялікага княства Літоўскага, пра Статут 1588 года, пра функцыянаванне судоў на беларускай мове, напісанне актаў і грамат, вядзенне зносін з замежнымі дзяржавамі.

У XVIII стагоддзі нацыянальнае жыццё Беларусі пачынае ісці да заняпаду. Звязана гэта з тым, што Вялікае княства Літоўскае было вельмі цесна аб'яднана з Польшчай, «вышэйшыя слаі насельніцтва хутка паланізаваліся», а калі «асноўнае ядро беларускага народа ўвайшло ў межы Расіі, гэты апошні складаўся выключна з цёмнай, прыгнечанай і неадукаванай сялянскай і мяшчанскай масы, якая зберагла толькі элементарныя асновы сваёй, калісьці багатай нацыянальнай культуры» [1, с. 120].

З цягам часу беларуская мова і культура вынішчаліся. З аднаго боку – рускія, з другога – палякі перацягваюць беларусаў кожны ў свой бок. У артыкуле «На белорусские темы» М. Багдановіч раіць, як не дапусціць не толькі паланізацыю Беларусі, але і русіфікацыю. На тэрыторыі Заходняга краю паводле закона, які абмяжоўваў у правах беларусаў-католікаў, прапаноўвалася ў касцёлах праводзіць «дадатковае» богаслужэнне на рускай мове. Аднак беларусы-католікі лічылі, што іх вера «польская», таму пасля з'яўлення такога загаду яшчэ больш шанавалі польскую мову. М. Багдановіч перасцерагаў беларускія ўлады ад узнікнення «масавага стыхійнага зруху ў бок Польшчы» [2, с. 131]. У 1839 годзе было наогул забаронена выкарыстанне ў богаслужэнні беларускай мовы. Аднак толькі дазвол на правядзенне богаслужэння менавіта на роднай, беларускай мове мог абараніць адначасова ад уплыву польскай і рускай мовы. М. Багдановіч лічыў, што «трэба не спыняцца на гэтым, увесці беларускую мову не толькі ў касцёл, але і ў царкву, у школу, у сельскія дзяржаўныя ўстановы» [2, с. 131].

Не толькі захаванне нацыянальнай базы дапамагло нашай краіне перажываць часы адраджэння. Дзякуючы эканамічным сувязям з Заходняй Еўропай беларусы развівалі сваю культуру: «у эпоху Адраджэння агульны разумовы уздым, які пачаўся на Захадзе, пачаўся і ў Беларусі. Крыніцай забіла тут жыццё, ішла, мудрагеліста пераплятаючыся, гарачая рэлігійная, нацыянальная і класавая барацьба, ствараліся брацтвы, якія былі апорай беларускай народнасці, арганізаваліся тыпаграфіі, школы з нечакана шырокай на той час праграмай (у некаторых выкладалі 5 моў), узніклі вышэйшыя навучальныя ўстановы. Усё гэта надало размах кнігадрукаванню, якое толькі што паспела зрабіць у Беларусі некалькі першых крокаў» [3, с. 261].

Адраджэнне беларускага народа магчыма толькі пры наяўнасці нацыянальнай ідэі, якая прадстаўляе сабой сумяшчэнне трох вымярэнняў быцця народа: у мінуўшчыне, сучаснасці і будучыні. Можна выдзеліць тры грані выяўлення нацыянальнай ідэі народа: яго гістарычныя падзеі і геапалітычныя праекты, нацыянальны характар і самабытнасць яго культуры (разумеючы стан эканомікі, сацыяльна-палітычныя структуры, літаратуру, філасофскую думку, рэлігію, мараль).

Захаванне самастойнасці дзяржавы немагчыма дасягнуць без глыбокага ўсведамлення народам арыгінальнасці, адметнасці ўласнай духоўнай спадчыны, што даволі доўгі час не прызнавалася не толькі афіцыйнай палітыкай Расійскай імперыі, але і многімі прадстаўнікамі навуковай і творчай інтэлігенцыі. Але ж на беларускіх землях былі (і ёсць, на думку М. Багдановіча) асобы, якія шмат зрабілі і робяць для захавання векавых традыцый і падтрымання незалежнасці дзяржавы: полацкі князь Усяслаў Чарадзея, канцлер Вялікага Княства Літоўскага Леў Сапега, асветнік і славянскі першадрукар Францішак Скарына, змагар за праўду Кастусь Каліноўскі, прадстаўнікі беларускай класічнай літаратуры: Янка Купала, Цётка, Якуб Колас, Алесь Гарун, Максім Гарэцкі і сам Максім Багдановіч.

Максім Багдановіч упэўнены, што ўдзел беларусаў у духоўна-культурным адраджэнні актывізуецца, калі яны будуць добра ведаць гісторыю сваёй Бацькаўшчыны. Таму ў артыкуле «Белорусское возрождение» ён расказвае пра добрыя часы ў нашай айчыннай гісторыі. Разам з тым, прыводзіць прыклад, як жыхары іншай славянскай краіны перамаглі «захопнікаў» і аднавілі сваю мову. У Чэхіі, якая была захоплена немцамі, насельніцтва карысталася нямецкай мовай, аднак многія «моцна трымаліся сваёй мовы і звычай, імкнуліся ўтрымаць гэту мову ў дзяржаўным выкарыстанні, узмацнялі чэшскую пісьменнасць» [4, с. 74]. Беларусы павінны такім жа чынам рабіць, М. Багдановіч пісаў далей, што чэхі «разумелі сваю брацкую сувязь з рускім народам, вучылі рускую мову, чыталі нашых пісьменнікаў, перакладалі іх творы, выкідвалі са сваёй мовы нямецкія словы і звароты, как замяніць іх рускімі» [4, с. 76]. Гэта пры тым, што доўгі час чэхі «азмаўлялі не на славянскай мове! Аднак яны стварылі новую *славянскую* дзяржаву. Беларусам было прасцей зрабіць тое ж самае, бо і польская, і руская мовы – славянскія, нашы культуры не вельмі адрозніваюцца адна ад адной. У артыкуле прыводзіліся факты амаль поўнага анямечвання чэхаў, у прыватнасці, адзначалася, што ўсе адукаваныя людзі гаварылі толькі па-нямецку, зніклі чэшскія кнігі, у дзяржаўных установах, навучанні дзяцей, грамадскім жыцці ўжывалася толькі нямецкая мова. І ўсё ж немцам не ўдалося канчаткова адолець чэхаў. Нацыянальна-культурнае адраджэнне любога этнасу немагчыма без стварэння і функцыянавання нацыянальнай школы. Навучанне і выхаванне маладога пакалення ажыццяўлялася на матчынай мове і пры самым шырокім выкарыстанні мясцовага матэрыялу. Пацверджанне гэтаму Багдановіч бачыў у дзейнасці ўмеранага паводле сваёй накіраванасці «Таварыства беларускай народнай асветы», якое выдавала часопісы «Калядная чытанка» і «Велікодная чытанка». Беларусы ўсур'ёз не клапацяцца пра трываласць нацыянальных асноў духоўнай культуры, марна спадзеючыся, што развіваць яе можна і пры заняпадзе беларускай мовы.

Самую вялікую надзею на нацыянальна-культурнае адраджэнне беларускага народа Максім Багдановіч ускладаў на яго інтэлігенцыю. Ён моцна перажываў, што нямала таленавітых прадстаўнікоў яе адарвалася ад сваёй Бацькаўшчыны, жыве інтарэсамі іншых народаў, аддае ўсе сілы і здольнасці на карысць чужой культуры і навукі. Інтэлігенцыя павінна выдаваць газеты і часопісы на роднай мове, рабіць тэатральныя пастаноўкі, пісаць падручнікі на роднай мове, ствараць тавырыствы, гурткі і арганізацыі беларусаў, складаць слоўнікі і этнаграфічныя выданні. Пераломным момантам у гісторыі беларускага адраджэння стаў 1905 год, калі з'явіліся выданні «Беларускай сацыялістычнай грамады», таксама газеты «Наша доля» і «Наша ніва», часопісы «Саха», «Лучынка». М. Багдановіч з радасцю адзначаў, што на пачатку XX стагоддзя нарадзілася беларуская народная інтэлігенцыя, гэта тыя людзі, якія не перамагаюць сябе, прымушаючы думаць і гаварыць па-беларуску – яны сапраўды думаюць на роднай мове. І, верыў М. Багдановіч, «абапіраючыся на гэту інтэлігенцыю, беларускі рух пачынае адчуваць пад сабою трывалы грунт» [3, с. 278].

Літаратура

1. Багдановіч, М. Беларусы / М. Багдановіч // М. Багдановіч. Поўны збор твораў. У 3 т. – Мінск : Беларуская навука, 2001. – Т. 3. Публіцыстыка, лісты, летапіс жыцця і творчасці. – С. 119–125.
2. Багдановіч, М. На беларускія тэмы // М. Багдановіч. Поўны збор твораў. У 3 т. Публіцыстыка, лісты, летапіс жыцця і творчасці. – 2-е выд. – Мінск : Беларуская навука, 2001. – Т. 3. – С. 128–134.
3. Багдановіч, М. Беларускае возраджэнне // М. Багдановіч. Поўны збор твораў. У 3 т. Т. 2. Маст. проза, пераклады, літаратурныя артыкулы, рэцэнзіі і нататкі, чарнавыя накіды. – 2-е выд. – Мінск : Беларуская навука, 2001. – С. 257–285.
4. Багдановіч, М. Братыя-чехі // М. Багдановіч. Поўны збор твораў. У 3 т. Публіцыстыка, лісты, летапіс жыцця і творчасці. – 2-е выд. – Мінск : Беларуская навука, 2001. – Т. 3. – С. 66–77.

Исмаилова Л. В. (Мозырь, Беларусь)

КОММУНИКАТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПЕДАГОГА: СУЩНОСТЬ, СТРУКТУРА, ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ

Педагогическая деятельность по природе своей является коммуникативной, так как предполагает, прежде всего, взаимодействие участников образовательного процесса. Анализ современных психолого-педагогических исследований позволяет отметить возрастающее внимание исследователей к проблеме педагогического общения и коммуникативной компетентности учителя. Это связано с тем, что «технология передачи знаний отступает на второй план по сравнению с той атмосферой, которую учитель создает для развития личности ученика» (А. К. Маркова); а осознание учителем необходимости тщательной организации общения является психологическим условием развития педагогической компетентности (Л. М. Митина, Е. С. Асмолов) [1].

Педагогическое общение рассматривается как система социально-психологического взаимодействия учителя и учащихся, содержанием которого является обмен информацией, оказание воспитательного воздействия, создание оптимальных условий для развития мотивации и творческого характера учебной деятельности, формирования личности школьника. Как показывает практика, стиль и характер общения во многом определяют результативность учебно-воспитательного взаимодействия. Общение, таким образом, выступает важным средством формирования личности школьника, а коммуникативная компетентность – одним из показателей профессионализма учителя.

В психолого-педагогических исследованиях присутствуют различные подходы к определению сущности и структуры компетентности. Под компетентностью понимается единство теоретической и практической готовности к выполнению педагогической деятельности (Н. В. Кузьмина, В. А. Сластенин, Н. Ф. Талызина); интегрированная характеристика качеств личности, результат подготовки выпускника вуза к деятельности в определенных областях (Ф. В. Фролов, Д. А. Махотин); мера соответствия знаний, умений и опыта реальному уровню решаемых профессиональных задач (С. М. Вишнякова).

Вышеизложенное позволяет рассматривать коммуникативную компетентность педагога как интегральную профессионально-личностную характеристику специалиста, представляющую единство ценностного отношения, теоретической и практической готовности к коммуникативной деятельности. Коммуникативная компетентность, таким образом, включает не только наличие системы определенных знаний и умений, но и особенности личности педагога в целом, «в единстве его чувств, мыслей и действий, которые развертываются в конкретном социальном контексте» [2, с. 60].